

SARTORI, Giovanni. *Homo videns. La sociedad teledirigida*. España: Taurus, 1998

6. TAMBÉ LA IMATGE MENTEIX

És difícil negar que una major subinformació i una major desinformació són els punts negatius del televeure . Tot i així -es rebut- la televisió supera a la informació escrita perquè « la imatge no menteix » (aquest era el lema favorit de Walter Cronkite , el degà dels *anchormen* de la televisió americana) . No menteix , no pot mentir , perquè la imatge és la que és i , per així dir-ho, parla per si mateixa. Si fotografiem alguna cosa, aquesta cosa existeix i és com es veu.

No hi ha dubte que els noticiaris de la televisió ofereixen a l'espectador la sensació que el que veu és veritat, que els fets vistos per ell succeeixen tal com ell els veu . I , no obstant això , no és així. La televisió pot mentir i falsejar la veritat, exactament igual que qualsevol altre instrument de comunicació. La diferència és que la «força de la veracitat» inherent a la imatge fa la mentida més eficaç i, per tant, més perillosa.

La vídeo-política està al seu aire en els anomenats *talk-shows*, que als Estats Units i a Anglaterra estan realitzats per periodistes realment bons i independents. En el debat ben dirigit, al qual menteix se li contradiu de seguida, però això passa perquè en els *talk-shows* (com el seu propi nom indica) es parla i, per tant, en aquest context, la imatge passa a segon pla. Sempre compte el fet que les persones siguin poc fotogèniques, ja que hi ha rostres que no traspassen la pantalla (que no arriben al públic). Però el que de veritat compta és el que es diu i com es diu. Això és així en la televisió que millor ens informa que és, desafortunadament, una televisió atípica. A la típica, tot se centra en la imatge, i el que se'ns mostra -repeteix- pot enganyar perfectament. Una fotografia menteix si és el resultat d'un fotomuntatge. I la televisió dels esdeveniments, quan arriba a l'espectador, és tota ella un fotomuntatge.

Però procedim amb ordre. Deia que entre subinformació i desinformació el límit és, en concret, porós. El mateix podem dir per als enganyos televisius. En certs casos són mínims, i poden ser atribuïts a una informació insuficient. En altres casos són greus, però de vegades és difícil establir si un engany és el resultat de la desinformació o de la manipulació deliberada, de voler enganyar. També en aquest sentit hi ha zones que es superposen.

En general, i genèricament, la visió a la pantalla és sempre una mica falsa, en el sentit que descontextualitza, ja que es basa en primers plans fora de context. Qui recorda la primera guerra que vam veure (i vam perdre) en televisió, la guerra de Vietnam, recordarà la imatge d'un coronel sud-vietnamita disparant a la temple d'un presoner del Vietcong. El món civil es va quedar horroritzat. No obstant això, aquesta imatge no mostrava a tots els morts que hi havia al voltant, perquè eren horriblement mutilats, no només de soldats americans, sinó també de dones i nens. Per tant, la imatge de l'execució per un tret al cap era veritable, però el missatge que contenia era enganyós.

Un altre cas emblemàtic va ser el de Rodney King, un negre apallissat per alguns policies en un carrer de Los Angeles, el 3 de març de 1991. Les imatges de King es van retransmetre per totes les televisions americanes centenars de vegades. No deien que la detenció de l'home apallissat li havia costat a la policia una llarga i perillosa persecució en cotxe a 180 quilòmetres per hora, ni que estava drogat i borratxo i que no va fer cas quan se li va manar que s'aturés. D'aquelles imatges, es dedueix pràcticament una guerra racial¹. La brutalitat de la policia era indubtable. Però l'episodi, ja en context, no justificava de cap manera l'escàndol que va suscitar. Aquella imatge, tal com s'oferia, era un engany.

No cal seguir posant exemples. La veritat és que per falsejar un esdeveniment narrat per mitjà d'imatges són suficients unes tises. A més, no és absolutament cert que la imatge parli per si mateixa. Ens mostren a un home assassinat. Qui l'ha matat? La imatge no ho diu; ho diu la veu de qui sosté un micròfon a la mà; i el locutor vol mentir, o se li ordena que menteixi, dit i fet.

Disposem també d'experiments que confirmen que a la televisió les mentides es venen millor. A Anglaterra un famós comentarista va donar -en el *Daily Telegraph*, a la ràdio i a la televisió- dues versions de les seves pel·lícules favorites, una veritable i una altra descaradament falsa. Un grup de 40.000 persones -telespectadores, oients i lectors- va respondre a la pregunta de en quina de les dues entrevistes deia la veritat. Els més sagaçs per descobrir les mentides van ser els oients de la ràdio (més del 73 per cent), mentre que només el 52 per cent dels telespectadors les van descobrir.

I aquest resultat sembla plausible. Jo ho interpretaria així: el vídeo-dependent té menys sentit crític que qui és encara un animal simbòlic ensinistrat en la utilització dels símbols abstractes. En perdre la capacitat d'abstracció perdem també la capacitat de distingir entre la veritat i la falsedat.

¹ Per ser exactes, l'explosió de la violència negra va ser provocada un any després del veredict del jurat «blanc» que va absoldre els policies. South Central, un suburbi de Los Angeles de 80.000 habitants, que té un 80 per cent de població negra, va ser destruït i saquejat; i des d'allà la violència es va estendre fins a Chicago i Nova York. El balanç va ser de 44 morts (inclosos alguns coreans propietaris de comerços), 1.500 ferits i 2.000 edificis incendiats.